

## PRIKAZI KNJIGA

---

Georgeta Ciobanu, *Romanian Words of English Origin*. —  
Timișoara : Editura Amphora, 1997. — 144 str.

1. Knjiga Georgete Ciobanu pod naslovom *Romanian Words of English Origin* plod je višegodišnjega autoričina bavljenja problemima utjecaja engleskoga jezika na rumunjski. Ukupno 144 stranice teksta autorica je podijelila u nekoliko poglavlja. Nakon *Uvoda* slijedi *Bibliografija*, koja vrlo iscrpno donosi relevantne radove za područje istraživanja engleskoga elementa u rumunjskome, a zatim *Terminološka objašnjenja*, u kojima se ukratko navode temeljni termini što će ih čitatelj nalaziti u knjizi. Ključna su tri središnja poglavlja: I. *Studies Dealing with the English Element in Romanian*; II. *The Representative Corpus of Romanian Words of English Origin* i III. *The Methodology of Studying the English Element in Romanian*. Slijede *Zaključci* te napokon *Dodatak*, u kojemu su abecednim redom nabrojene sve riječi iz tzv. reprezentativnoga korpusa anglicizama odnosno amerikanizama.

2. Što se terminologije tiče, autorica pretežno rabi ustaljene termine koji se javljaju u lingvistici jezičnih dodira: *loanword*, *foreign loan*, *intermediary/direct borrowing*, *giving language*, *lending language*, *receiving language*, *linguistic interference*, *language shift* itd.; navodi, međutim, i neke posebnosti rumunjskoga: primjerice, pojmovi *anglicizam* odnosno *americanizam* imaju u rumunjskome suženo značenje: prvi označava »frazu specifičnu za engleski jezik, riječ engleskoga podrijetla *nepotrebno* (istaknula V. M.-D.) posuđenu u neki drugi jezik, neintegriranu u jezik primatelj«, a drugi »frazu specifičnu za Amerikance« (str. 33).

3. U poglavlju *Studije koje se bave engleskim elementom u rumunjskome* G. Ciobanu daje iscrpan pregled radova na temu utjecaja engleskoga na rumunjski u razdoblju od 1945. godine sve do današnjih dana. Te se studije mogu grubo podijeliti u dvije skupine: 1) studije koje se bave fonetskim, morfološkim, leksičkim i semantičkim problemima vezanima uz rumunjske riječi engleskoga podrijetla, i 2) studije koje su tematski vezane uz prilagodbu neologizama općenito, integracijom internacionalizama u rumunjski, tendencijama i razvoju suvremenoga rumunjskoga jezika, pravilnom uporabom jezičnoga standarda itd. Ove se potonje, dakako, samo neizravno bave anglicizmima i njihovim uključivanjem u rumunjski jezični sustav.

U tom su poglavlju prikazani mnogobrojni članci i rasprave o raznim

vidovima procesa jezičnoga posuđivanja i prilagodbe engleskih posuđenica u rumunjskome i to s kritičkim osvrtom na pojedine zapaženije radove. Autorica ističe neke od problema što su ih rumunjski lingvisti obrađivali u svojim opsežnijim ili kraćim studijama, naglašavajući pritom njihovu posebnu zainteresiranost za neke osobitosti anglicizama u rumunjskome jeziku. Mnogo se autora, primjerice M. Seche, I. Gheție, A. Trofin, A. Graur, I. Constantinescu, bavilo sportskom terminologijom, koja je očigledno među prvima u rumunjski počela unositi velik broj engleskih riječi i izraza (kao, ustalom, u većini europskih jezika!). Svi se oni u tom kontekstu pozivaju na Iorgua Iordana, koji je još 1947. u svojoj *Gramatici »pogrešaka« suvremenoga rumunjskoga (Limba română actuala. O gramatică a »greșelilor«)* upozorio na sportsku terminologiju engleskoga podrijetla.

Autore je također vrlo često zanimala prilagodba anglicizama, i to posebice na ortografskoj, fonološkoj i – u izravnoj korelaciji s te dvije – morfološkoj razini. Neka se istraživanja bave uzrocima koji su doveli do stanovitih ortografskih rješenja, do izgovora pojedinih anglicizama; mnogi se osvrću na razlike fonoloških sustava s obzirom na distribuciju suglasnika u rumunjskom i engleskom, na razlike u kvaliteti samoglasnika itd. Od morfoloških se osobitosti ističu određivanje roda anglicizama u rumunjskome, donose se klasifikacije posuđenih imenica prema deklinacijskim paradigmatama itd.

Do velikoga je napretka u istraživanju engleskih posuđenica u rumunjskome došlo u razdoblju 1970–1980. godine – djelomice zbog znatnoga porasta interesa za taj segment jezičnih procesa, a djelomice zbog složenih promjena koje je u to doba doživljavao suvremeni rumunjski jezični sustav. Sve je to pridonijelo odluci da se rumunjski – uz dvadesetak drugih europskih jezika – uključi u međunarodni projekt *Engleski element u europskim jezicima*, koji je pod vodstvom profesora Rudolfa Filipovića djelovao u Zavodu za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Rezultati sudjelovanja rumunjskih lingvista na tome projektu objelodanjeni su u nekoliko značajnih studija F. Băncile, D. Chițorana i, u kasnijoj fazi, G. Ciobanu, autorice knjige koju prikazujemo.

4. U poglavlju koje nosi naslov *Reprezentativni korpus rumunjskih riječi engleskoga podrijetla* G. Ciobanu razmatra nekoliko aspekata važnih za analizu. Započinje općim povijesnim okolnostima koje su pridonijele snažnom utjecaju engleskoga na većinu europskih jezika pa tako i na rumunjski, da bi zatim поблиže prikazala poseban slučaj rumunjskoga, koji je zbog svojega geografskoga položaja bio stoljećima izložen utjecajima mnogih drugih jezika: slavenskih, germanskih, romanskih i ugrofinskih. Takve su prilike učinile rumunjski veoma sklonim posuđivanju i otvorenim prema novim riječima, koje su stizale sa svih strana. Ta *neotpornost* na posuđivanje omogućila je i

velikome broju engleskih riječi da vrlo lako budu prihvaćene i integrirane u sustav rumunjskoga jezika. Autorica naglašava kako je rumunjski dugo bio izoliran od zapadnih romanskih jezika, ali je ipak zadržao osnovne romanske elemente: nijedan od jezika koji su na njega utjecali nije uspio promijeniti njegov romanski karakter. To, dakako, vrijedi i za engleski. Štoviše, engleski je – uz neke druge jezike – pridonio *relatinizaciji* suvremenoga rumunjskoga. Radi se, naime, o velikome broju riječi građenih od latinskih elemenata koje pripadaju tzv. europskome rezervoaru, a mnoge su od njih skovane upravo na engleskome govornom području. Zanimljivo je da za razliku od naslijeđenih latinskih elemenata koji pripadaju općemu leksiku, *neolatinizmi*, koji su u jezik ušli putem engleskoga, pripadaju leksiku znanosti, tehnologije, umjetnosti i kulture te im je uporaba dosta sužena.

U drugome se dijelu ovoga poglavlja nadalje govori o neologizmima koji se u rumunjskome definiraju »uglavnom kao riječi posuđene iz zapadnoeuropskih jezika ili izravno iz učenog latinskog« (str. 57). Ako se razmotre najvažniji rumunjski rječnici, prema Hristei današnji rumunjski ima oko 50 000 neologizama, a da se pritom ne uzimaju u obzir specijalizirane znanstvene terminologije. Kronološki gledano, prvi značajan utjecaj imao je upravo latinski, a zatim talijanski. Slijedi njemački, dok je glavni moderni utjecaj bio onaj francuskoga. Ruski je također obogatio rumunjski novim riječima, a napokon i engleski. Prema navedenoj definiciji, kaže autorica, sve su engleske posuđenice u rumunjskome neologizmi.

Znatan prostor u tome poglavlju G. Ciobanu posvećuje samomu reprezentativnomu korpusu rumunjskih riječi engleskoga podrijetla i tomu kako je on nastao. S obzirom na rezultate analize općih i specijaliziranih rumunjskih rječnika, autorica se odlučila na izbor od 1200 natuknica skupljenih iz pisanih i govorenih izvora, i to u razdoblju od otprilike posljednja tri desetljeća. Razlozi za takav izbor prema njezinim su riječima sljedeći: a) u tome je razdoblju zapažen velik porast posuđivanja iz engleskoga; b) jezikoslovci se slažu u tome da je jedno desetljeće obično dovoljno dugo da se zabilježe reprezentativne promjene u leksiku nekoga jezika. Kako prijašnji radovi o anglicizmima nisu pružali podatke o metodologiji potrebnoj za stvaranje korpusa, autorica je morala razviti svoje kriterije: kao izvor podataka o engleskim posuđenicama ona navodi rječnike rumunjskoga jezika kao temelj koji je zatim nadopunjavao primjerima iz novina i časopisa, ali i riječima skupljenima govornim putem – s televizije i radija, pa i od pojedinaca. Potonji su anglicizmi pokazali, dakako, mnogo viši stupanj prilagodbe, koji se u pisanome mediju ne može uvijek opaziti. U korpus nisu ušli specijalizirani termini čija je uporaba ograničena, s druge je strane autorica uvrstila stanovit broj anglicizma koji doduše imaju rumunjske zamjene, ali one nisu naročito sretna rješenja; G. Ciobanu i sama je

svjesna subjektivnosti takvih odluka ali ipak smatra kako je veća vjerojatnost da će se u rumunjskome i dalje rabiti anglicizmi *spin* i *drive-in*, a ne predloženi domaći ekvivalenti *moment cinetic de rotație* i *cineparcaj*. Premda su temeljni izvori riječi za korpus bili rječnici rumunjskoga jezika, autorica je veoma kritički preuzimala građu s obzirom na činjenicu da mnoge od riječi koje su u pojedinim rječnicima zabilježene kao posuđenice iz engleskoga to zapravo i nisu jer za njih nema potvrda u engleskim rječnicima. S druge pak strane, trebalo je u korpus uključiti mnoge riječi koje se u rječnicima opisuju kao francuske, iako ih francuski rječnici uopće ne navode. U korpus nisu uvršteni pseudoanglicizmi, zatim kalkovi građeni prema engleskome modelu, i napokon one riječi koje svoje podrijetlo imaju u raznim jezicima kao što su hindi, perzijski, malajski itd., a engleski je posredovao njihovu širenju u mnoge europske jezike. Kao i mnogi drugi autori, G. Ciobanu smatra kako je vrlo često teško odrediti koja je riječ anglicizam, a koja amerikanizam. Kako bi se što točnije odredilo podrijetlo, odabrane su natuknice provjeravane u američkim rječnicima i tek nakon toga definitivno uvrštavane u korpus. Od amerikanizama su konačno ušle one riječi koje etimološki gledano imaju samo jedan izvor, američki engleski, i one koje imaju višestruki izvor, a među njima je i američki.

5. Treće poglavlje nosi naslov *Metodologija proučavanja engleskoga elementa u rumunjskome*. Kako ne postoji sustavan pregled metodologija primjenjivanih u različitim studijama koje su se bavile problemom anglicizama u rumunjskome, autorica je izgradila vlastitu metodologiju, koja osim općejezikoslovnoga uključuje i širi interdisciplinarni pristup, s raznim psiholingvističkim i sociolingvističkim postupcima, anketama i sl. Nakon prve faze, kojoj je primarni cilj bio izbor riječi za korpus, pristupilo se podrobnoj analizi podataka nađenih u rječnicima rumunjskoga jezika. Podaci su uključivali ortografiju, izgovor, morfološku kategoriju, izvedenice, inačice, značenje i etimologiju, a uspoređivani su s teorijskim osnovama pojedinih istraživanja. Svi su ti podaci zatim ispitivani eksperimentalno, uz pomoć informanata. Pri izboru informanata u obzir su uzimani parametri kao što su dob, stupanj obrazovanja, materinji jezik, zanimanje, stupanj poznavanja engleskoga, poznavanje drugih stranih jezika i ponekad neki dodatni elementi. Prema rezultatima dobivenima takvom sustavnom analizom, autorica je došla do vrlo pouzdanih podataka koji su joj omogućili da u obradbi korpusa dođe do vrijednih spoznaja o svim mogućim posebnostima u prilagodbi anglicizama u rumunjskome jeziku.

Osim nekih manjih nedostataka koji su pretežno tehničke naravi – primjerice, nepostojanje odjeljaka unutar poglavlja, a oni bi olakšali praćenje teksta; izostanak fusnota, što također nije uobičajeno u studijama takve vrste; bibliografija na početku, što je vrlo rijetko; i napokon nedostatak bolje

preglednosti u nekim dijelovima studije – taj je rad s jedne strane pridonio konkretnomu problemu istraživanja anglicizama u rumunjskome, a s druge obogatio već zaista bogatu literaturu o jezičnome posuđivanju i jezičnim dodirima još jednim zanimljivim i vrijednim prilogom. Budući da je studija pisana na engleskome, bit će dostupna mnogo širem krugu čitatelja koje zanima status posuđenica, posebice anglicizama, u suvremenome rumunjskom jeziku.

*Vesna Muhvić-Dimanovski*